

"אלגרו"

תזמורת קאמרית כפר סבא סולני ישראל

מנהל מוזיקלי: בנימין יוסופוב
כתיבה וריכוז התוכנית: ענת דור

בשיתוף
משרד החינוך - הפיקוח על המוזיקה

2018-2019
תשע"ט

בעולם הצלילים

כתות א' - ב'

יצירות רבות המבוססת על תוכן או מוגדרות על ידי המלחין כ"יצירה תכניתית" טומנות בחובן סיפורים, תמונות ומראות המעוררים אסוציאציות וחוויות רגשיות אצל המאזין. המפגשים עם המוסיקה התוכניתית החיה מזמנים אינטראקציה אמנותית בין הסיפור, היצירה המבוצעת, הגוף האמנותי המבצע והמאזין הצעיר.

רפרטואר הקונצרט הגדול (מצ"ב קישורים)

1. פרק ראשון "חורף" מתוך "עונות השנה" – אנטוניו ויואלדי
 2. "מחול הטרולים" מתוך "פרג'ינט" – אדוארד גריג
 3. "הברבורים הקטנים" מתוך "אגם הברבורים" – פיטר צ'ייקובסקי
 4. "ריקוד סיני" מתוך "מפצח האגוזים" – פיטר צ'ייקובסקי
 5. "ריקוד רוסי" (טראפק) מתוך "מפצח האגוזים" – פיטר צ'ייקובסקי
 6. "הבנרה" מתוך "כרמן" – ג'ורג' ביזה
 7. "מרש הניצחון" מתוך "אאידה" – ג'וזפה ורדי
 8. "פיציקטו" מתוך "סילביה" – לאו דליב
 9. מחרוזת שירי בוקר- "בוקר טוב" מתוך "עוץ לי גוץ לי" – א. שלונסקי, ד. זלצר
- "איזה בוקר של זהב" – ש. חלפי, נ. הירש

רפרטואר הקונצרט הקאמרי (שלושה נגני כלי קשת בבית הספר)

1. פרק ראשון "חורף" מתוך "עונות השנה" ויואלדי
2. "הבנרה" מתוך "כרמן" – ביזה
3. "פיציקטו" מתוך "סילביה" – דליב
4. "הברבור" מתוך "קרנבל החיות" – קמיל סן סנס
5. "ולס הפרחים" מתוך מפצח האגוזים
6. דואט לכינור וויולה – ללא הכנה
7. מחרוזת שירי בוקר- "בוקר טוב" מתוך "עוץ לי גוץ לי", "איזה בוקר של זהב",

פרק ראשון "חורף"

מתוך "עונות השנה"

אנטוניו ויואלדי (ונציה 1675 - וינה 1741)

על המלחין

אביו של אנטוניו ויואלדי היה כנר בתזמורת בבזיליקת "סאן מרקו" בוונציה שבאיטליה. אנטוניו למד אצל אביו נגינה בכינור ומאוחר יותר גם הלחנה. אנטוניו ויואלדי פנה ללימודי דת בהיותו צעיר ובגיל 28 היה לכומר. בריאותו הרופפת לא אפשרה לו למלא את תפקידו ככומר, לכן הקדיש את חייו לניהול קונסרבטוריון במוסד לנערות יתומות בוונציה. ויואלדי כונה "הכומר אדום הראש" בשל היותו ג'ינג'י (אדום שיער) הוא היה מלחין פורה, כתב מעל ל-400 קונצ'רטי לסולנים ולתזמורת כלי קשת ומספר רב של אופרות ויצירות כנסייתיות למקהלות. יצירותיו התחבבו על קהל המאזינים באיטליה בפרט ובכל רחבי אירופה. רבים ניסו לחקות את סגנון כתיבתו וזאת משום שהוא הלחין יצירות בעלות רעיונות מוסיקליים ברורים, מקצבים החוזרים על עצמם, יצירות שיש בהן איזון בין הסולן והתזמורת ובעיקר בגלל הפשטות והבהירות.

"עונות השנה" הוא כינוי לארבעה קונצ'רטו לכינור, וכלי קשת של אנטוניו ויואלדי שהולחנו בשנת 1723 ופורסמו בשנת 1725. שם היצירה מעיד על כך שהיא חוברת בהשראת המחזוריות הנצחית של העונות. מזג-אוויר, תופעות טבע, נופים ומצבים בחיק הטבע - כל אלה מתוארים באמצעים מוסיקליים. בכל קונצ'רטו שלושה פרקים (פרק ראשון ושלישי מהירים ומורכבים מטוטי וסולו והפרק השני הוא הפרק האיטי. לכל אחד מ-4 הקונצ'רטים כותרת של אחת מעונות השנה, והוא מבוסס על סונטה איטלקית עתיקה, שאת סונטה = שיר שמקורו מאיטליה, מתקופת הרנסנס, המורכב מ-14 שורות עם חריזה מיוחדת. מכונה בעברית "שיר זהב" על שום הגימטריה: זהב = 14. מאוחר יותר ויואלדי כתב בתוך התווים כותרות ופרושים מילוליים לדימויים המוסיקליים שביצירה. יצירה זו נחשבת ליצירה הידועה והמוכרת ביותר של ויואלדי, והיא נחשבת לאחת הדוגמאות המוקדמות ביותר של מוזיקה תוכניתית, כלומר יצירה מוזיקלית המבטאת רעיון חוץ-מוזיקלי בצלילים.

על ה"קונצ'רטו": קונצ'רטרה = להתחרות (באיטלקית).

הקונצ'רטו זוהי יצירה תזמורתית, בה קיים מעין עימות בין הסולן (קבוצת הסולנים) לבין התזמורת. עימות זה יוצר משחק מעניין בין הכלים, המאפשר להתייחס לנושאים כמו: יחיד מול רבים, ניגוד קולו של הכלי היחיד מול קולה של התזמורת ויכולתו של הסולן להפגין וירטואוזיות בנגינתו. הקונצ'רטו בנוי על עיקרון הניגודים- בגוון, בעוצמה, במהירות, בסדר הפרקים, במבנה הפרק המהיר שבו קטעי ה"טוטי" (כולם יחד) חוזרים כעמודי תווך וקטעי הסולו (נגן יחיד) מהווים את קטעי הביניים.

מאפייני הקונצ'רטו "עונות השנה"

זוהי היצירה האחרונה שויואלדי כתב לבית היתומות ויצירתו האחרונה בכלל.

- הקונצ'רטו כולו מאופיין בניגודיות בסדר הפרקים : מהיר-איטי-מהיר
- ניגודיות במבנה של הפרק המהיר, שבו קטעי ה"טוטי" של התזמורת כולה נטועים כעמודים בין קטעי הסולו
- מרבית הקטעים חוזרים על עצמם פעמיים כשהפעם השנייה המיוצגת ע"י קבוצת ה"הד", נשמעת בעוצמה חלשה יותר (הד לפעם הראשונה)
- שינויים קיצוניים בדינמיקה.
- הפרק הראשון של ה"חורף" פותח בכלי הקשת הנמוכים במפעם איטי והססני היוצר תחושה רעד מהקור. יתר הכלים מצטרפים בסדר עולה וכל כלי מוסיף צליל לרעד. החזרה על צלילים בודדים ממחישה את ההחליכה המהירה של האיש ההולך בקור.

The image shows the beginning of the first movement of the concerto. It features five staves: Violino Principale, Violino Primo, Violino Secondo, Alto Viola, and Organo e Violoncello. The key signature is two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is common time (C). The tempo is marked 'Allegro non molto'. The first staff has the lyrics 'Aggiacciato tremar trà nevi argenti'. The music starts with a series of sixteenth notes in the strings, followed by a more active melody in the Violino Principale. There are time signature changes to 6/4 and 7/5 indicated by the organ and cello/bass staff.

- תפקיד כינור סולו המתאר את הרעידות או שפשוף הזרועות על מנת להתחמם.

The image shows the beginning of the second movement. It features four staves: Violino Primo, Violino Secondo, Alto Viola, and Organo e Violoncello. The key signature is two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is common time (C). The tempo is marked 'Allegro non molto'. The first staff has the lyrics 'Al Severo Spirar d'orrido Vento, Orrido Vento'. The music starts with a series of sixteenth notes in the strings, followed by a more active melody in the Violino Primo. There is a 'Solo' marking for the Violino Primo. The organ and cello/bass staff have a time signature change to 6/4.

- הליכה שהופכת לריצה

20

- מוטיב נקישות בשיניים ורקיעות ברגליים

Correr battendo i piedi ogni momento;
Correre, e Batter li Piedi per il freddo

Correre e batter li piedi ogni momento

Correr e batter piedi per il freddo

Correr e Batter dè piedi ogni momento

Batter dè piedi per il freddo

- תנועות מתיחות ידיים תוך כדי הליכה

27

ארבעת השורות של הסונטה המתארות את הפרק הראשון ב"חורף"

"רוחות קרות מרעידות איברים

נושבות בחוזקה מבעד לאצות שחורות

בני אנוש אצים ברגליהם רוקעים

את הקור מקדמים בשיניים נוקשות"

ויואלדי מתאר אנשים רועדים בקור השלג המקפיא. ובנשימה המטרידה של הרוח הנוראה רצים ומחתימים את השלג בסימני הרגליים. רוחות קרות והשיניים נוקשות מהקור האיום.

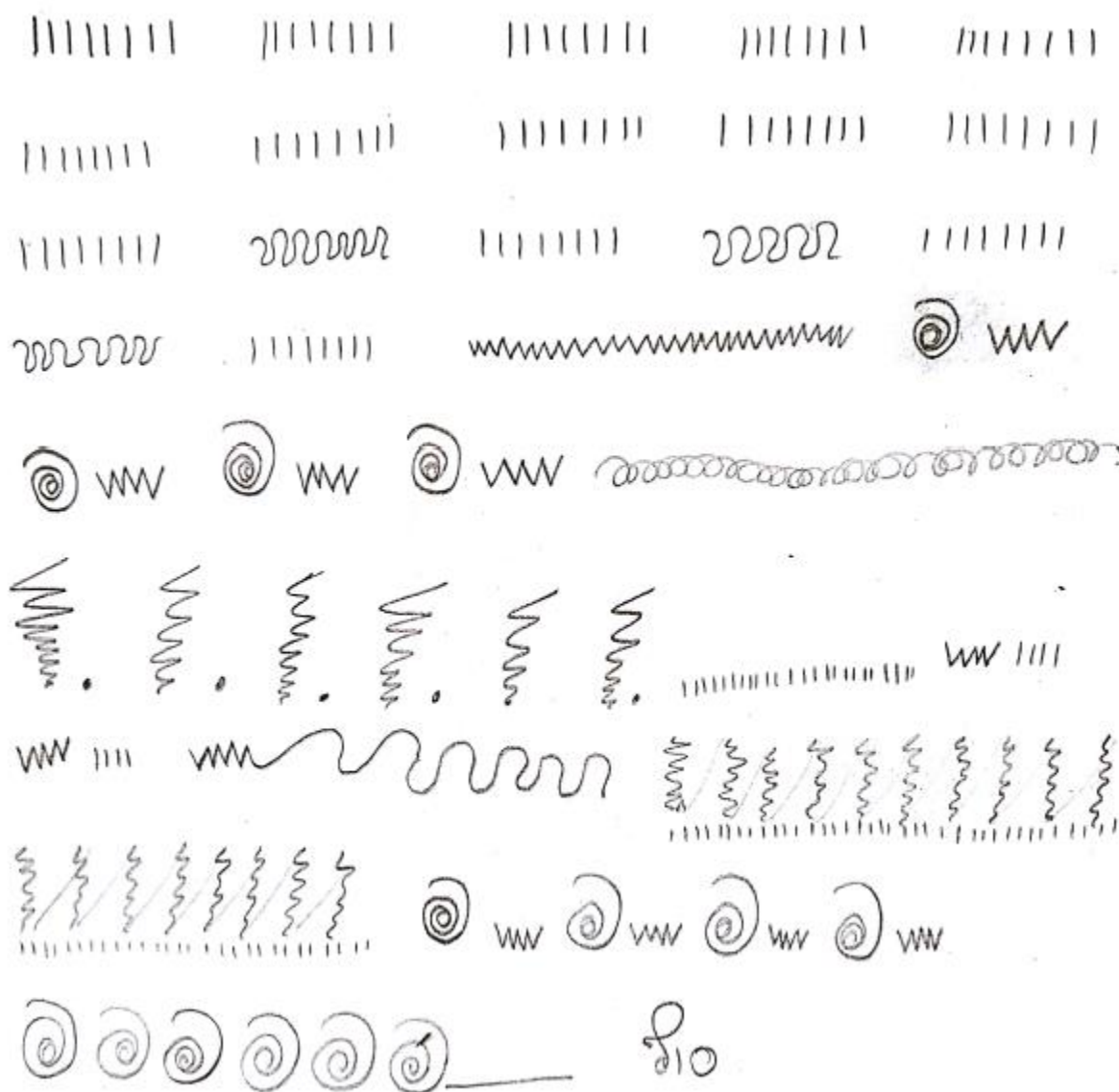
הצעות לפעילויות

1. אלו פעולות יעשה איש ההולך בחורף כשהכל מושלג וקפוא בחוץ. (ילד, ירוץ, ירקע ברגליו, ינשוף לכפות ידיו, ישפשף את כפות ידיו על מנת להתחמם, ישפשף את זרועותיו, ינקוש בשיניים ועוד.
2. איך לדעתכם תשמע מנגינה שמנסה לתאר את הפעולות הללו?
3. הכרת הסיפור מאחורי היצירה.
4. הכרת המלחין ותקופתו.
5. הכרת הטקסט של הסונטה בפרק הראשון של ה"חורף"
6. האזנה לפרק הראשון ואפיון הנושאים השונים.
7. התייחסות למושגים: לגאטו, סטקטו, סולו, טוטי, סקוונצה, אוסטינטו ריתמי
8. "לצייר את הצלילים"- הכיתה תתחלק לזוגות. כל זוג יקבל דף ושני צבעים. התלמידים יחלקו את התפקידים בינם ובין עצמם. ילד אחד תפקיד הסולן וילד שני תפקיד התזמורת המלווה. כל ילד יתאר בציור את מה שהוא שומע.
9. האזנה ליצירה והתייחסות להרכב המוזיקלי המבצע את היצירה ומדוע יש כלי אחד שבולט יותר מיתר הכלים?
10. התלמידים יסבירו כיצד נוצר מתח מצטבר ומתי הוא מתפרץ.
11. התלמידים יתייחסו לפעמה הקבועה, למנגינה המשתנה, מתי כינור סולו ומתי כל התזמורת. איזו אווירה נוצרת.
12. מעקב אחר התרשים הגרפי של היצירה (מצ"ב בהמשך)
13. הוספת "מראה" לאחר ניתוח כל המרכיבים המוזיקליים ובחירת תנועה מתאימה

קישורים ליצירה

1. התזמורת הפלהרמונית הישראלית. מנצח: זובין מהטה, סולן: יצחק פרלמן
2. קולות המוזיקה – בצוע בכלים אותנטיים
3. שילוב "חורף" ויואלדי עם "Let it go" (מתוך "לשבור את הקרח")
4. תיווי גרפי של היצירה
5. תיווי גרפי נוסף של היצירה
6. "מראה" – בלה מינץ
7. באתר צפונט

תרשים גרפי

"מחול הטרולים"

מתוך "פרגינט" סייטה מס. 1 אופ. 46

על פי מחזה של הנריק איבסן
אדוארד גריג (1843-1907)

על המלחין

מלחין ופסנתרן נורבגי. אימו הייתה פסנתרנית ומורתו הראשונה לפסנתר. את היצירה המוסיקלית הראשונה הלחין בגיל תשע. בהיותו בן 15 נסע ללמוד ארבע שנים הלחנה בגרמניה. בהיותו בן 20 ישב שלוש שנים בדנמרק וחיבר את הסימפוניה הראשונה שלו שלא הייתה לשביעות רצונו וביקש להשמידה. עם חזרתו למולדתו החל להלחין יצירות ששילבו מוטיבים נורבגיים עממיים. גריג נחשב למלחין מהתקופה הרומנטית. חיבר סימפוניה, סונטות לכלים סולנים מחולות נורבגיים קונצרטו לפנתר ועוד. המוסיקה שחיבר למחזה הנודע של הנריק איבסן פר גינט היא אחת היצירות המוכרות ביותר שלו

היצירה "פרגינט"

מחזה ויצירה מוזיקלית המבוססים על אגדה. הנריק איבסן כתב את המחזה. המחזה מספר על בחור נורבגי בן 20 בשם פר גינט, אשר מתמודד עם סדרת אירועים והרפתקאות נועזות. פר גינט מבקש להיות כל חייו "הוא עצמו". דמותו מצטיירת לעיתים כחווה, כהרפתקנית, סקרנית, חיה ומלאת קסם. פר-גינט שייך למסורת היצירות המבוססות על מסע חיפוש: הגיבור יוצא לדרך ארוכה ומלאת חתחתים, עובר תחנות שונות ומבחנים, ולבסוף מוצא פתרון לחידה או אובייקט קסום שיציל את העולם. פר גינט בעצם מחפש את זהותו ובסוף מוצא לא-כלום והכלום הזה הוא הפתרון לחידה.

"אך מִי־שֶׁהוּ פָּסַק לֵאמֹר, מִי הֶחֱכֵם לֹא עוֹד אֶזְכֹּר: "אִם בְּעוֹלָם שְׁלֹם זְכִיתִי, אֲבָל הַפְסַדְתִּי עֲצָמִי, רַק נִזְרַשְׁתִּי קוֹצִים קָנִיתִי וְזָחוּ שְׁכָר כָּל עֲמָלִי" כֵּן, כָּךְ כָּתוּב. מִי הַפּוֹסֵק, אֵינִי זוֹכֵר. אֵךְ הוּא צוֹדֵק". (בתרגום של לאה גולדברג).

פר גינט רדוף כל חייו על ידי רעיונות מוזרים ואינו יודע בעצמו מה הוא מחפש. לכל אורכו מציג הסיפור חיפושים רבים המתבצעים בידי אנשים שונים. פר יוצא לציד ומחפש את עקבות האייל בשלג, ולאחר מכן את מקום הימצאה של אהובתו אינגריד; הוא מחפש את סולוויג, בעוד שאמו מחפשת אחריו בסערה; סולוויג מחפשת את פר ואת אהבתו, והטרולית שהתאהב בה מחפשת אותו כאבי בנה. הוא משוטט בין ההרים, רודף אחרי חזיונות שוא ומחפש את "הטוהר". בסוף הדרך מגיע פר גינט הביתה, רק כדי למות בזרועות אהובתו סולוויג.

אדוורד גריג ראה את המחזה, התלהב מאוד, והחליט לחבר מוזיקה למחזה. גריג נתבקש על ידי המחזאי לכתוב 23 תמונות מוסיקליות תוך כדי שאיבסן נותן לו הנחיות והגבלות חמורות ביותר. היצירה נכתבה בין השנים 1874-1875. זוהי מוזיקה תוכניתית. מאוחר יותר גריג מצמצם את היצירה לתשעה פרקים המסודרים בשתי סוויטות.

גריג עצמו כתב את הסיכום הבא למחזה של איבסן במבוא לסוויטה מס. 2 :

"פרגינט הוא טיפוס בעל דמיון מפותח, הנופל קורבן לשגעון הגדלות. בנעוריו הוא מסתבך בהרפתקאות פרא רבות- הוא בא למשל לחתונת איכרים, חוטף את הכלה ובורח איתה אל ראש ההר. כאן הוא מניח לה לשוטט יחד עם נערות-העדר. כאשר הוא מגיע למרוקו הוא מופיע כנביא שנערות ערביות מקדמות את פניו וכך הוא ממשיך במסעותיו עד שבסופו של דבר הוא שב באוניה (שנטרפה בים), זק, עני ועייף לביתו וכאן אהובת נעוריו- סולויג מחכה לו"

הסיפור שמאחורי "מחול הטורלים"

הפרק הרביעי והאחרון של הסוויטה, הינו אחד הפרקים המפורסמים ביותר שזכה לאין ספור ביצועים בנורווגיה ומחוצה לה.

תחנתו הראשונה של פר גינט במסע ההרפתקאות שלו היא במערה של **מלך הטורלים שוכני ההרים**. **טורל** הוא מפלצת מיתולוגית דמוית אדם שמקורה באגדות עם נורדיות וסקנדינביות. לרוב מתוארים הטורלים כיצורים גדולים, טיפשים ומכוערים, בעלי אוזניים גדולות ואף ארוך, הנושאים אלות ורוצחים ללא מחשבה. פר גינט מגיע למערה עייף וללא כוחות, אולם צחוק אדיר המגיע לאוזניו מטלטל אותו. זהו צחוקה של בת מלך ההר. המפגש בין פר גינט לבת מלך ההר מסתיים בהבטחתו של פר גינט לשאת אותה לאישה. הנסיכה מאמינה לו ובו ברגע היא רצה להודיע בחצר המלוכה, שם נמצא אביה ובחברתו כל הטורלים, הגמדים, השדונים והמכשפות. התמונה מתחילה באפלוליות ומסתוריות ועוברת למנוסתו של פר גינט מהארמון כל עוד נפשו בו.

נתוח היצירה

בפרק זה נשמעת מנגינה אחת החוזרת על עצמה שוב ושוב לאורך כל היצירה, תוך התעצמות והחלפת הכלים עד כדי "התפוצצות" אמתית. במנגינה זו משבץ המלחין את התכונות המוזיקליות שתשרתה את הדרמה שבסיפור. הנושא בנוי מארבע תיבות עם תבניות רתמיות פשוטות ביותר :

הפרק כולו מחולק לשלוש חטיבות גדולות וקודה (חטיבה ראשונה 16 תיבות + 8 תיבות, חטיבה שנייה 16 תיבות + 8 תיבות, חטיבה שלישית 16 תיבות + 8 תיבות). בכל חטיבה המנגינה הראשית מופיעה שש פעמים ומאורגנות בזוגות. בכל זוג הופעות משתנה הטונליות, מדרגת הטוניקה לדומיננטה.

יש תחושה של מעין צעדה מגושמת, מרש מפלצתי או ריקוד שדים. מה שמייחד את המנגינה הראשית הוא המעבר בין השמיניות הנעות בקלילות בתחילת התיבה הראשונה לבין התבניות הריתמיות העיקשות המופיעות בתיבה השניה. יש תחושה דרמטית הודות להדגשות ולסקוונצות היורדות עם סקונדות קטנות ההתגברות ההדרגתית בעוצמה באה במקביל לשינוי במרקם שנעשה עמוס יותר ויותר, האצה הדרגתית של הטמפו, תוספת כלים והרחבת המנעד התזמורתי. כל זה יחד יוצר מתח, מסתורין, אפלוליות ואפילו אקסטזה. תחילת הפרק בצליל ממושך של הקרנות עם פרמטה ואחריו הנושא שמנוגן באוניסונו של הצ'לו והקונטרבס בפיציקטו בעוד הפגוטים מלווים באוסטינטו ריתמי המעניק את תחושת המרש המפלצתי:

בהמשך מתחלפים התפקידים, פגוט מנגן את המנגינה וכלי הקשת הנמוכים מנגנים ליווי אוסטינטי. דו שיח נוסף בחטיבה השניה מתקיים בין הכנורות בפיציקטו ומעליהם החלילים, הקלרינטים והקרנות. לאחר מכן הנושא עובר לכלי הנשיפה ומתחתם תבניות ריתמיות בכלי הקשת. בחטיבה השלישית בעלת המצלול המלא, מנגנת כל התזמורת בתוספת הטימפני. הפרק מסתיים בהגברת המתח ע"י טרמולו בטימפני ואחריו אקורד של כל התזמורת.

הצעות לפעילויות

- על הלוח כתובות ארבע התיבות המרכיבות את המקצב של המנגינה, לא לפי סדר הופעתן. על התלמידים לסדר את התבניות ברצף נכון.
- הכרת המקצב של היצירה בעזרת קריאה והקשה על אברי הגוף – רבעים במחיאיות ושמיניות על הברכיים

- השמעת הפרק כולו לאחר הצגת הסיפור
- הוספת מילים: "אוצה רוצה הזהר, הזהר, הזהר, אוצה רוצה הזהר וברח מכאן מהר"
- שיחה העוסקת בתכונות המוזיקליות הבולטות (אופי, טמפו, דינמיקה, גוון וכו')
- בניית כוריאוגרפיה לפרק: כל הילדים במעגל הופכים לטרולים. בתוך המעגל יושב פרגינט שבתחילה נראה די רגוע אולם ככל שהעוצה גוברת גומלת בליבו החלטה לברוח ממעגל הטרולים.. חשוב לשים לב שעם כל פסוק הילדים מסתובבים לכיוון אחר (התייחסות להבדלים בין המשפטים). מטרתו של פרגינט להצליח להמלט מהמעגל. הטרולים בצעדים מגושמים ומפלצתיים לא מאפשרים לו לברוח.

- כוראוגרפיה שניה: להתחלק לזוגות ובכל פעם זוג אחר מצטרף לתמונה בהליכה מגושמת ומפחידה. בכל פעם שזוג נכנס הם מסתדרים במעגל. את החטיבה השלישית כולם מתנועעים בשטח תוך הרמת הידיים. בקודה מנסים לתפוס את הקורבן פריגנט. עם השמע הטימפני בקרשנדו הגדול בסוף, כל המפלצות מתמוטטות על הרצפה ופר גינט יוצא לחופשי.

דף עבודה לתלמיד

- תבניות המקצב יצאו במחול והתבלבלו. האם תוכל לסדר אותן בסדר הנכון?

- האזן ליצירה תוך כדי מעקב אחר המקצב ורשום כמה פעמים מופיעה המנגינה: 15, 5, 18, 50 ?
- כיצד יוצר המלחין את אווירת המרדף של הטורלים אחרי פר גינט. בחר אחת משתי האפשרויות בכל תשובה והקף אותה בעיגול:

(1) עוצמה קבועה – עוצמה משתנה

(2) מנגינה שחוזרת על עצמה – מנגינה משתנה

(3) מהירות משתנה – מהירות קבועה

(4) תזמור קבוע – תזמור משתנה

- האצה הדרגתית מתחילה במפעם _____ ומסתיימת במפעם _____
- הגברה הדרגתית של העוצמה החל מ _____ ועד _____
- חזק מאוד במוזיקה סימנו _____ - פורטיסימו
- חלש מאוד במוזיקה סימנו _____ - פיאניסימו
- קרשנדו (הגברת העוצמה באופן הדרגתי) נוצר על ידי תוספת _____ ועל ידי הגברת ה _____ של הכלים עצמם.
- רשום כיצד לדעתך הסתיים המרדף?

ג'ון באוור - איור משנת 1912

קישורים ליצירה

1. Line Rider – Mountain King
2. בבצוע הפלהרמונית של ברלין
3. בליווי אנימציה
4. בבצוע הפלהרמונית הישראלית
5. הצעות לפעילויות – מוזיטק
6. בבצוע "תזמורת קולית"
7. באתר צפונט
8. אנימציה עם תרגול של תבנית המקצב

”הברבורים הקטנים”

מתוך הבלט ”אגם הברבורים”

פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי (1840-1893)

על המלחין

פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי הוא מגדולי המלחינים של רוסיה, ומן החשובים בתקופה הרומנטית. צ'ייקובסקי הילד אהב להאזין למוזיקה, שהניעה אותו לנסות ללמוד בכוחות עצמו לנגן בפסנתר. כבר בגיל 4, חיבר בעזרת אחותו יצירה לכבוד נסיעת אמו לסנט פטרבורג. אמו הביאה אומנת גרמניה שלימדה את ילדי המשפחה צרפתית וגרמנית ואכן, פיוטר הצטיין בלימודיו וכבר בגיל 6 ידע לקרוא היטב בשתי שפות זרות. בגיל 5 החל צ'ייקובסקי ללמוד לנגן בפסנתר עם מורה מקומית. בשנים 1850-1858 למד ב"בית הספר למשפטים של הצאר" בסנקט פטרבורג. הוא התחבב על המורים והתלמידים בזכות מזגו הנוח וסיים את הלימודים. בשנת 1854 מתה אמו והאובדן הכאיב לו מאוד. אביו של צ'ייקובסקי העדיף לכוון את הבן לקריירה במשפטים. עם סיום הלימודים החל צ'ייקובסקי לעבוד במשרד המשפטים הרוסי בתור עוזר זוט. הוא לא הצטיין בעבודה והתשוקה למוזיקה הניעה אותו בגיל 23 להתפטר מעבודתו ולהתחיל את לימודיו בקונסרבטוריון של סנט פטרבורג. בהדרכתו של המלחין אנטון רובינשטיין למד הלחנה והפך במהרה לאחד מתלמידיו המצטיינים. בשנותיו הראשונות הקהל לא התלהב מיצירותיו של צ'ייקובסקי. עם השנים הוא החל ליצור מוסיקה מגוונת ובהדרגה זכה לפרסום רב. הוא כתב אופרות (איבגני אונייגין), ניצח על יצירותיו (הפתיחה 1812), כתב באלטים (אגם הברבורים, היפיפיה הנרדמת, מפצח האגוזים) צ'ייקובסקי אימץ את המוסיקה העממית הרוסית, אך הוא שילבה בהשפעות מהעולם המוסיקלי הרחב של התקופה. הוא הצטיין במוסיקה מלאת רגש ומלודית ביותר ובתזמור עשיר ומגוון. צ'ייקובסקי מת ב־6 בנובמבר 1893, כתוצאה ממחלת כולרה, שבה לקה בגלל שתיית מים מזוהמים להלוייתו, שנערכה בסנט פטרבורג, הגיעו אלפי ידידים ומעריצים.

על היצירה

אגם הברבורים הוא בלט, אופוס 20 שנכתב בשנים 1875–1876 יצירה זו היא אחת המוכרות ביותר שצ'ייקובסקי כתב, ומוזיקת הבלט המפורסמת בעולם. את עלילת הבלט, בן ארבע מערכות במקור, יצרו ולדימיר בקיצ'ב ווסילי גלצר על פי סיפורי עם רוסיים, יחד עם אגדה גרמנית עתיקה, המספרת על אודט, נסיכה שקללת קוסם רשע הפכה אותה לברבור. יש הטוענים שצ'ייקובסקי קיבל את ההשראה ל"אגם הברבורים" מספרו של אלכסנדר פושקין "צאר סאלטן".

בראשית דרכו בלא "אגם הברבורים" נכשל בשל כוריאוגרפיה לא מתאימה. הכוריאוגרף ורקדן המפורסם, **מריוס פטיפה** היה זה שהפך את הבלט להצלחה מסעירה, אולם רק לאחר מותו של צ'ייקובסקי.

הבלט מספר על **זיגפריד**, נסיך שהוריו לא מוצאים לו שידוך. באחד ממסעות הציד של זיגפריד הוא משוטט לבד ביער ונתקל בברבור, לאחר שהוא עוקב אחריו הוא מגיע לאגם ובו עוד ברבורים בדיוק שהירח עולה. ואז הברבורים הופכים לבני אדם. הברבור שאחרי זיגפריד עקב מספרת לו שהיא למעשה נסיכה ושמה **אודט**. היא מספרת לו שהמכשף הרע **רוטברט** כישף אותה ואת חברותיה כך שיהיו ביום ברבורות ובלילה יחזרו להיות בנות אדם כדי להשתלט על הממלכה שהיא היורשת עצר בה. אבל הכישוף ישבר רק כאשר מישהו ישבע לאהוב אותה. אם אותו בחור שהבטיח לאהוב אותה ישבע לאחרת היא תמות. זיגפריד שהתאהב באודט במבט ראשון אמר לה שלמחרת בערב הוא יארגן נשף ובפני כולם הוא מבטיח שישבע לאהוב אותה. אודט שגם היא מתאהבת בזיגפריד מסכימה. שניהם לא יודעים שרוטבט צופה בהם מהצד והוא מתכנן תוכנית ובה ובה הוא יכשף את בתו **אודיל** כך שתראה כמו אודט. מזימתו מצליחה וזיגפריד נשבע אהבה לאודיל. אודט שעדה לכל המתרחש רצה חזרה אל האגם ושם היא מתה, לאחר שרוטברט חושף את עצמו ואת אודיל זיגפריד מבין את טעותו הוא רץ אל האגם שם הוא מגלה את גופתה של אודט ומצער הוא מת לצידה. למרבה ההפתעה מותם של השניים לא היה לשווא, כוחו של המכשף בוטל וחברותיה של אודט חוזרות להיות נערות אמיתיות ולא ברבורים.

מבנה היצירה

מבנה הריקוד הקצר התלת חלקי: **קודה - A - B - A** →
בכל חלק תבנית ריתמית החוזרת עם סקוונצות ושינויים מלודיים קלים.

חלק A - תיבות 1-10

חלק B – תיבות 11-25

חלק A – תיבות 26-33

קודה – תיבות 34-38

מושגים נלמדים:

אוסטינטו

כוריאוגרפיה

מבנה

חיקוי עם שינוי

הצעות לפעילויות

1. התלמידים יאזינו ל "הברבורים הקטנים" בבצוע תזמורתי ויתייחסו לכלי נגינה המבצעים
2. התלמידים יוסיפו ליווי אוסטינטו – הקשת שמיניות על הירכיים. בהאזנה השניה יקישו את תבנית האוסטינטו ויבדקו האם יש חלקים החוזרים על עצמם?
3. הספור שמאחורי היצירה.
4. התלמידים יאזינו למספר בצועים של הבלט ויגלו מה משותף ביניהם.
5. שיחה על המושג כוריאוגרפיה, מה תפקידו של כוריאוגרף
6. התלמידים יזהו בכל סרטון את הקשר בין המבנה לכוריאוגרפיה. האם התנועות בחלק B ובקודה משתנים? האם הכוריאוגרפיה של חלק A חוזר בדיוק אותו הדבר?
7. המורה מוסיפה תנועות/ מראה והתלמידים מגיבים בחיקוי. האם בכל המקומות החזרה לחלוטין מדויקת? האם יש שינויים? אם כן התלמידים יסבירו מהם השינויים (4 תיבות מורה- 4 תיבות תלמידים)
8. הבהרת המושג סטקטו ואיזו תחושה הוא יוצר לאורך כל היצירה? מדוע בחר המלחין לתאר ברבורים קטנים במנגינה בסטקטו קפיצית ועליזה.
9. עבודה בזוגות- יצירת כוריאוגרפיה לקטע, תוך התייחסות למבנה, לחיקויים, לאוסטינטו ולסטקטו.
10. מעקב אחר התרשים הגרפי של היצירה

קישורים ליצירה

1. בבצוע להקת הבלט הלאומית של פריז
2. תנועה גרפית על פי נגינת פסנתר
3. בבצוע רקדניות בלט- מצחיק
4. סיפור מנצח- עם גיל שוחט (להרחבת הידע)
5. בבצוע "צפרדעים"
6. בבצוע "סיכות הביטחון"
7. בבצוע ארבע רקדניות בלט רוסי
8. בבצוע תזמורתי

A

{
..... 2 2
..... 2 2

B

{
-w 2 - - - w 2.2.2
-w 2 - - - w 2 s s
-w 2 - - - w 2.2.2
-w 2 - - - w 2 s s

A

{
..... 2 2
..... 2 2
w - - - w - - - X

"ריקוד סיני" ו "ריקוד רוסי" (טראפק)

מתוך "מפצח האגוזים"

פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי (1840-1893)

על המלחין

ראה ביצירה "הברבורים הקטנים" מתוך "אגם הברבורים"

על היצירה:

המוזיקה לבלט "מפצח האגוזים" נכתבה בידי צ'ייקובסקי באחרית חייו. הצגת בכורה הועלתה ב-1892 בסנט פטרסבורג, המקום בו צ'ייקובסקי שהה ויצר במשך שנים רבות במהלך חייו. היצירה נכתבה בעקבות שיתוף פעולה מפרה וממושך בינו לבין הכוריאוגרף מריוס פטיפה, שהיה גם המנהל של להקת קירוב במשך עשרות שנים. הם העלו גם את: "אגם הברבורים" ו"היפיה הנרדמה". צ'ייקובסקי נדרש לכתיבה פשוטה ומוגבלת בהתאם לדרישותיו הספציפיות של הכוריאוגרף.

צ'ייקובסקי הידוע בכתיבה בעלת תזמור עשיר ובמבסטי וגדוש הוציא תחת ידיו בכתיבה לבלט זה לחנים פשוטים, מאירי עיניים ומצומצמים בהקפם. היצירה בנויה מרצף של ריקודים קצרצרים וקליטים. כשם שסיפור העלילה הוא קליל, כך גם נשמרה לאורך כל היצירה אווירה של מצב רוח נעים ומבודח.

העלילה מבוססת על סיפורו של הסופר הגרמני א.ת.א הופמן - "מפצח האגוזים ומלך העכברים". במרכז סיפור העלילה קלרה, הילדה שמתאהבת בצעצוע דמוי מפצח אגוזים (מתנה שנתנה לה מידי הדוד הקוסם בליל חג המולד) בחצות היא יורדת מחדרה לבקר את מפצח האגוזים בזמן שכל הצעצועים מתעוררים לחיים בתגובה למתקפה של צבא העכברים. מפצח האגוזים מביס את מלך העכברים בעזרתה של קלרה והופך לנסיך יפה תואר. הנסיך מוביל את קלרה לממלכת פיית קני הסוכר, שם הם רוקדים ביחד ובנוסף, הם שותפים לחגיגת ריקודים גדולה לרגל שובו של מפצח האגוזים הביתה.

סוויטת מפצח האגוזים מחולקת לשלושה חלקים עיקריים:

• פתיחה זעירה - Overture miniature

• ריקודי אופי - Danses caracteristiques :

1. מרש

2. ריקוד פיית שזיף הסוכר

3. ריקוד רוסי- טראפק

4. ריקוד ערבי

5. ריקוד סיני

6. ריקוד החלילים

• ואלס הפרחים

מפצח האגוזים – הסיפור בחרוזים

- זה קרה בליל סגריר
סערה היתה בעיר
חגגו אז יום הולדת
לילדה אחת נחמדת.
קלרה – זהובת שיער
יום הולדת נהדר.
- וליום ההולדת הגיעו דודות ודודים והמון ילדים
ועשו לכבוד קלרה מעגל ריקודים
בקיצור יום הולדת כדת וכדין.
- מתנות רבות קבלה קלרה מהאורחים
עטופות בסרטים וקישוטים
אך מהדוד הקוסם שהופיע בגלימה
קבלה מתנה מיוחדת במינה.
- ראש נסיך ושתי רגליים
אין לו גוף ולא ידיים
פה ענק- בלי להגזים
איש "מפצח אגוזים"
- "תני לי" "תן לי"
רבו קלרה ואחיה פריץ הקט
ובנתיים הנסיך מפצח מידיהם נשמט.
- בכתה קלרה בכי מר
החזיקה אותו קרוב לליבה
אח"כ אבא את האור כיבה
וכשקלרה נרדמה ושקעה בחלומות
ראתה את הנסיך מפצח הופך לעלם חמודות.
- מיד לאחר הקרב עם מלך העכברים
זהרו השמים באור בהיר
והמפצח נראה כנסיך צעיר
"תודה לך קלרה, אני נסיך אגדה,
וכאות תודה על טוב ליבך ועל גבורתך
רוצה אני לקחתך
למסע ארוך ומרתק
אל ממלכתי הרחוקה,
אל ממלכתי המתוקה."
- אינכם מתארים את קבלת הפנים
שאותה הכינו בארמון הממתקים
לקלרה זהובת השיער
ולנסיך הנהדר.
- כולם הכינו באולם המגדנים
נשף שכמוהו לא הכינו שנים
את עמודי הקרמל והווניל
קישטו בגבישי סוכר לבנבנים

את כורסאות הוופלים הפיה ריפדה
בכריות ובשמיכות גלידה.
ובמרכז ממזרקה פרצה בוהקת ורכה
קצפת מתוקה.
ואחר כך לפי התור
הופיעו כל הרקדנים
לפני קלרה, הנסיך ושאר המוזמנים.

"ריקוד סיני"

הריקוד הסיני עליו, שמח ומהיר. בריקוד בולטות שתי מנגינות קצרות ומנוגדות הנשמעות זו אחר זו. הקטע מסתיים בעוצמה חזקה בנגינה של כל הכלים. המנגינה הראשונה מופיעה בגליסנדו כלפי מעלה וחזרה מטה, או בגלישה כלפי מטה וחזרה מעלה. הגליסנדו מנוגן על-ידי חליל צד ופיקולו ברגיסטר גבוה, בעוצמת חזקה.

מבנה הריקוד :

פתיחה	A	B	A	סיום
פתיחה	אבאב	גדגד	אבאב	ב'ב'ב'ב'סיום

נתוח היצירה

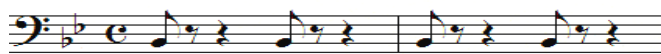
- היצירה נפתחת בתבנית אוסטינטו של הפגוטים (שמיניות רצופות) ופיציקטו (שמיניות עם הפסקות)

פאגוט 1

פאגוט 2

קונטרבס

- החליל נכנס בתובה שניה עם גליסנדו בעליה, טריל ואז ירידה מהירה למטה.

- התשובה למשפט השאלה מגיעה מכלי הקשת בפיציקטו בשמיניות משלימות
- הנושא המנוגן בחלילים חוזר על עצמו פעמיים בצורה מדויקת ולאחר מכן מופיע גליסנדו בירידה (המסתיים בטוניקה) ואז שוב משפט ראשון פעמיים שאחריו הקודה הקצרה עם קרשנדו ענק עד סופו של הריקוד.

- קיימת חלוקה ברורה לפי כלי הנגינה : אוסטינטו ריתמי בפגוטים, מלודיה מרובת גליסנדו בעליה ובירידה, תשובה בפיציקטו של כלי הקשת.

מושגים נלמדים

פיציקטו

אוסטינטו

מבנה א-ב-א

הצעות לפעילויות:

- האזנה לפרק כולו תוך כדי מראה ולאחר מכן ניתוח מה ביטאה כל תנועה.
- סיפור העלילה
- התלמידים יאזינו שוב ליצירה ויאמרו איזה כלי נגינה בולט. לאחר גילוי החליל הסולן, המורה תציג תמונה של הכלי .
- האזנה שניה- צעידה בשטח תוך כדי נגינה בחליל מדומה בכל פעם שהוא נשמע (יש לשים לב האם האוסטינטו מפסיק בעת הנגינה של החליל או לא)
- רצוי להתייחס לכלי הפותח את היצירה- ממשפחת כלי הנשיפה מעץ- הבאסון/ פאגוט
- הוספת תנועות המבטאות ריקוד סיני ושיחה מה יש במוסיקה שנותן את התחושה שזהו קטע סיני.
- צפייה בקטעי וידאו שונים והשוואה בין הביצועים

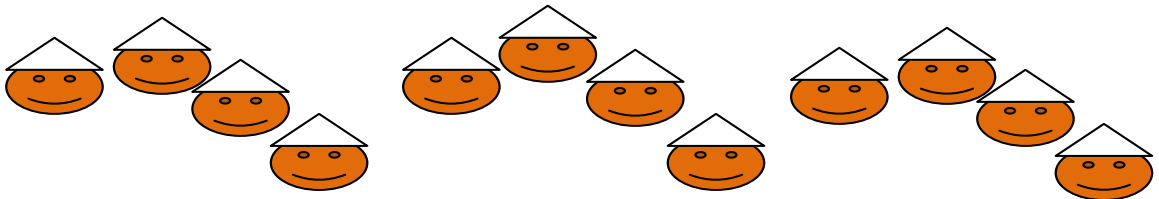
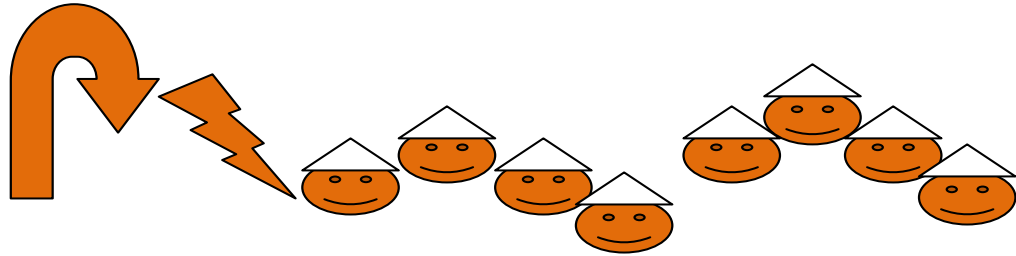
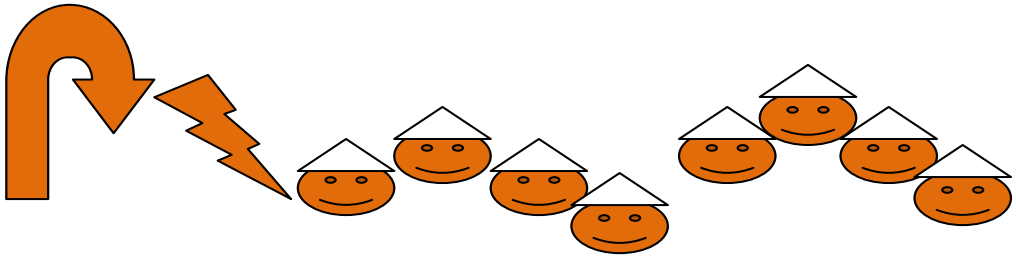
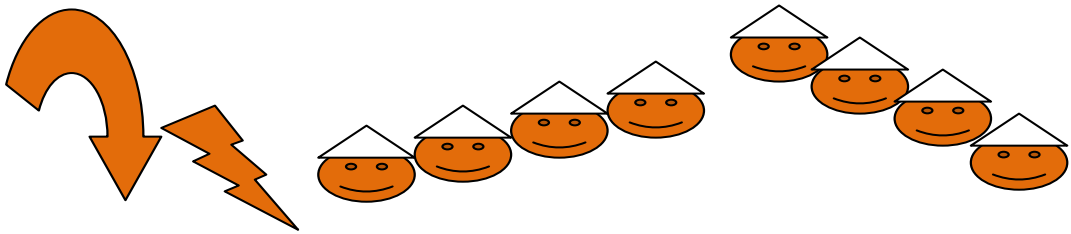
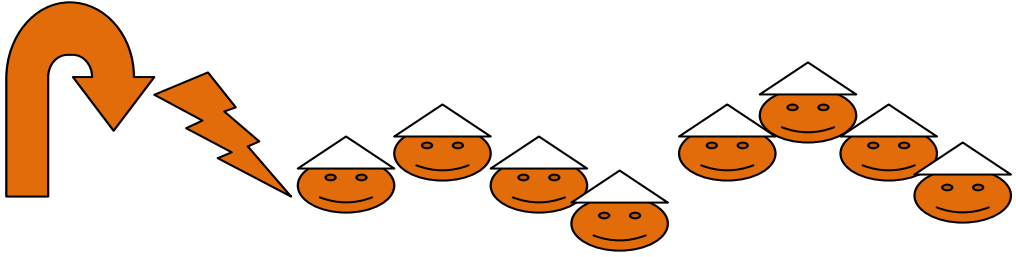
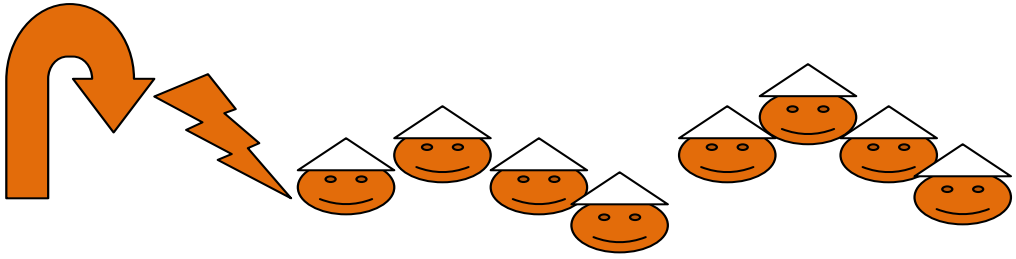
קישורים ליצירה

1. בבצוע להקת בלט מוסקבה

2. בבצוע להקת בלט מרומניה

3. קטע מתוך הסרט "פנטזיה":

4. מראה – בלה מינץ

"ריקוד רוסי" - טראפק

הטראפק

ריקוד הטראפק הוא ריקוד רוסי. ריקוד סוער, מהיר, עליו ומשתולל. הרקדנים, מקפצים, מבצעים תנועות מהירות ומודגשות בו בזמן שהידיים פעמים רבות מונחות על המתניים.

מלחינים רוסיים במאות ה-19 ובתחילת המאה ה-20 אהבו להשתמש בריקוד זה: מוסרגסקי ב"שירים וריקודים של מוות", סטרווינסקי בבלט "פטרושקה", רימסקי-קורסקוב באופרה "סאדקו". צ'ייקובסקי כתב "ריקוד רוסי" בבלט "מפצח האגוזים".

מבנה הריקוד:

A	B	A
א א' א' סיום	מעבר ב ב	א א' א' א'

ניתוח היצירה:

הריקוד טראפק בנוי משלוש חטיבות, A, B, A, ובסופו קודה.

אופיו של הריקוד שמח, קפיצי, סוער, בעוצמה חזקה ואינטנסיבי מאוד בתזמור שלו.

נפתח ללא הקדמה, ישר בפעמה מודגשת ב f האנרגיה המצטברת נוצרת כתוצאה מטמפו מהיר מאוד, מהצטרפות הדרגתית של כלים, מהתגברות העוצמה, ומהתפרצויות המופיעות בתחילת היצירה וגם בסופה.

The image shows a musical score for five instruments: Violin 1, Violin 2, Viola, Cello, and Bass. The score is written in 2/4 time and features a key signature of one sharp (F#). The first section of the score is marked with a forte (f) dynamic and includes various musical notations such as eighth notes, quarter notes, and rests. The instruments are arranged in a standard orchestral layout, with Violin 1 and Violin 2 on the top staves, Viola in the middle, and Cello and Bass on the bottom staves.

הריקוד מרובה במקצב היוצר תנופה, התקדמות, ריצה או אפילו מעין דהר – רצף של שמינית ושני חלקי שש עשרה.

The image shows a musical score for Violin 1 and Violin 2. The score is written in 2/4 time and features a key signature of one sharp (F#). The second section of the score is marked with a forte (f) dynamic and includes various musical notations such as eighth notes, quarter notes, and rests. The instruments are arranged in a standard orchestral layout, with Violin 1 on the top staff and Violin 2 on the bottom staff.

הצעות לפעילויות

1. התלמידים יתבוננו בתמונות ויאמרו האם מנגינת "טראפק" תהיה עליזה, מהירה, קפיצית, רגועה, שלווה, בלגטו או בסטקטו

2. התלמידים יאזינו ליצירה תוך כדי הקשת על 2 הפעמות המודגשות (צליל ראשון בתיבה הראשונה ובתיבה השלישית) במחיאית כף וגילגול הידיים בהמשך המשפט המוזיקלי בחלק הראשון. האם אופי המוזיקה כפי שחשבנו על פי התמונות?

3. התלמידים יאזינו לריקוד במספר ביצועים. התלמידים יתייחסו למשותף לכל הביצועים, איזה ביצוע לדעתם התאים ביותר? איזה ביצוע הם אהבו ביותר ומדוע?

4. שיחה על הקוזאקים (פרוש השם: איש חופשי. זהו עם שמרכז מסלאבים מזרחיים שישבו במרכז אירופה. מקורם של הקוזאקים בקבוצות של איכרים שנמלטו מכפריהם או מאדוניהם במהלך המאה ה-12 ואילך, במטרה להיות חופשיים. קוזאק היה גם השם שניתן ל"פרשים קלים").

5. שיחה עלמאפייני הריקוד: התלבושות, התנועות, הרקיעות, כיפוף הברכיים, הניתורים, האקרובטיקה והגמישות של הרקדנים.

5. הוספת תזמור על פי התרשים בהמשך

6. הוספת כוריאוגרפיה לריקוד.

בואו נעשה תזמורת
(מתוך האתר של תוכנית "מפתח")

Tap Rhythm on floor in front of student Pass right (2,3,4) Pass right (2,3,4)

Hold cup in R hand and tap rhythm on L palm Pass right (2,3,4) Pass right (2,3,4)

Spin Cup on its side

Tap Rhythm on floor in front of student Pass right (2,3,4) Pass right (2,3,4)

Pass right (2,3,4)

קישורים ליצירה

1. בבצוע להקת מחול
2. בבצוע תזמורת ברלון
3. בבצוע להקת בלט סן פרנסיסקו
4. בבצוע להקת בלט ממוסקבה
5. מתוך הסרט "פנטזיה" - וולט דיסני
6. סרטון עם תזמור באנימציה
7. סרטון עם תזמור לצלילונים באנימציה
8. ריקוד הגופק הרוסי
9. בבצוע נערות

"הבנרה"

מתוך האופרה "כרמן" ג'ורג' ביזה (1838-1875)

על המלחין

ביזה נולד בפריס למשפחת מוסיקאים. אביו היה מורה לפיתוח-קול ומלחין ואמו היתה פסנתרנית. עוד בצעירותו הועידו לו עתיד מוסיקלי. מגיל 4 החל את לימודי הנגינה (לפני שידע קרוא וכתוב). ביזה היה נוהג לשבת על הרצפה מחוץ לחדר עבודתו של אביו ולהקשיב לשירת תלמידיו. בגיל 9, התקבל ג'ורג' ביזה ללימודים בקונסרבטוריון בפריס, לאחר שהפתיע את בוחניו בכשרונו. במשך שנות לימודיו זכה בפרסים רבים. לאחר שנים של מסעות באירופה, הוא שב לפריס, אולם אז פקדו אותו משברים רבים. יצירותיו לא זכו להצלחה לה ציפה, קשייו הכלכליים אילצו אותו לעבוד ב"עבודות דחק" (הוראת נגינה והעתקת תווים), בריאותו התערערה והיה עליו לטפל באישתו החולה. ביזה נפטר בטרם מלאו לו 37 מבלי שזכה לראות בהצלחת יצירותיו ברחבי העולם.

על היצירה

האופרה "כרמן" היא יצירתו המפורסמת והידועה ביותר של ביזה. כאשר סיים את כתיבתה של האופרה היה משוכנע כי זוהי יצירת מופת, אולם הבכורה שהתקיימה ב-1875 בבית האופרה בפריס, היתה כשלון צורב. נאמר שעלילת האופרה היא "בלתי מוסרית", פרשיית אהבים בין צועניה וקצין בצבא, מקהלת נשים שמעשנת על הבמה, עריק שהופך לגיבור האופרה. ליבו נשבר ושלושה חודשים מאוחר יותר הוא נפטר. אחד האנשים שצפה באופרה היה המלחין צ'ייקובסקי והוא ניבא שבתוך 10 שנים תהפוך האופרה "כרמן" לאופרה האהובה ביותר בעולם. מבחינה מוסיקלית, האופרה כונתה לא פעם "כליל השלמות". את ספור העלילה כתבו הנרי מיאק ולודוביק הלוי

העלילה מתרחשת בעיר סיביליה שבדרום ספרד. **כרמן**, נערה צועניה יפיפייה ופראית, המושכת את עינם של החיילים הרבים שמסתובבים שם, רבה עם נערה אחרת ופוצעת אותה בסכין. חייל המשמר, **דון חוזה** מצווה להביא אותה לבית-המעצר. כרמן מצליחה לפתות אותו ולברוח. דון חוזה נענש ע"י מפקדו ונכנס לכלא. בפונדק מחוץ לעיר, יושבים כרמן וחבריה, שרים ורוקדים. לוחם השוורים הידוע בשם **אסקמיליו** מושך את תשומת ליבה של **כרמן** כאשר הוא נכנס לפונדק ושר את "שיר הטוראדור". **דון חוזה** שבינתיים שוחרר מהכלא מגיע אף הוא לפונדק. **כרמן** וחבריה משכנעים את **דון חוזה** לבוא איתם לכיוון ההרים למטרות הברחה של סחורה.

לאחר תקופה קצרה **לכרמן** נמאס **מדון חוזה** והיא מצהירה בפניו על אהבתה החדשה **לאסקמיליו** "לוחם השוורים". **דון חוזה** מתמלא קנאה. **אסקמיליו** מגיע והשניים יוצאים למאבק על אהבתה של **כרמן**. **דון חוזה** הפגוע, מקבל הודעה מאמו החולה ונוסע לבקרה. בזמן העדרו של **דון חוזה**, **כרמן** חוזרת לסיביליה ומגיעה לזירת השוורים על-פי הזמנתו של **אסקמיליו** אהובה. כאשר היא עומדת להיכנס לזירה, **דון חוזה** מגיע אף הוא ומתחנן בפניה שתחזור אליו. **כרמן** כמובן מסרבת. **דון**

חוזר מלא ייאוש, כעס וקנאה, דוקר את כרמן למוות. כאשר היא צונחת מתה על הקרקע, אסקמיליו המנצח חוזר מהזירה לקול תשואות הקהל.

הבנרה (Habanere)

ההבנרה הינו ריקוד ושיר מן המאה ה-19. מוצאו מקובה. מקור השם מעיר הבירה של קובה- הבנה. ריקוד ההבנרה מפורסם בעיקר בספרד ואמריקה הלטינית. להבנרה יש השפעה על ריקודים מאוחרים יותר כמו הטנגו והפסדובלה.

הטמפו: על פי רוב איטי

המשקל: זוגי

תבנית מקצב החוזרת על עצמה (אוסטינטו)

ההבנרה מתוך האופרה "כרמן" נכתבה בהשראת שיר שכתב מלחין ספרדי אמריקאי סבסטיאן איראדיר (-1809 1865). ההבנרה אצל ביזה היא השיר הראשון שכרמן שרה. השיר מדבר על האהבה שהיא כמו ציפור מרדנית.

תרגום מילות השיר:

אהבה היא ציפור סוררת

אשר איש לא יוכל לאלף

ותוכלו לקרוא לה אך זה יהיה לשווא

כי אין זו מדרכה לבוא.

דבר לא עוזר, גם לא תפילות

אחד מיטיב לדבר, ואחר - מחריש

אך את האחר מעדיפה אני,

הוא לא אומר דבר, אך אותו אוהב.

אהבה היא ילד צועני,

מעודה לא ידעה היא כל חוק;

אם לא תאהב אותי, אותך אוהב;

אם אותך אוהב, היזהר! (היזהר!)

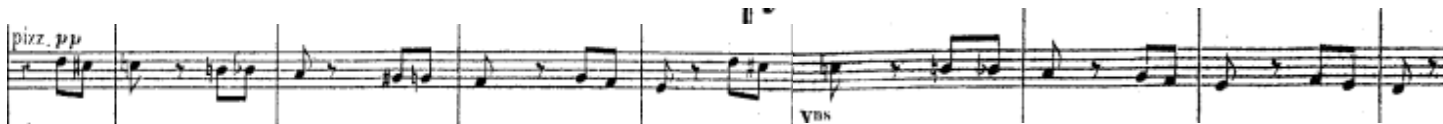
אם לא תאהב אותי,

אם לא תאהב אותי, אותך אוהב! (היזהר!)

אך אם אותך אוהב,

אם אותך אוהב, היזהר!

הריקוד כולו בנוי משני חלקים גדולים, כשבכל חלק מנגינה החוזרת על עצמה מספר פעמים עם שינויים קלים. תבנית האוסטינטו האופיינית להבנרה מלווה כל הזמן. התבנית משמשת נקודת עוגב על הטוניקה. המנגינה הראשונה בנויה על שלד של סולם מינורי יורד כשרובו כרומטי.

המנגינה השניה נשמעת אופטימית יותר, בסולם מז'ור המבוסס על תבנית האוסטינטו של ההבנרה

הצעות לפעילויות

1. הכרת תבנית האוסטינטו וביצועה באופנים שונים, במחיאות כף, בתנועה במרחב, בנגינה על כלי הקשה.
2. בצוע תבנית המקצב המאפיינת של ההבנרה תוך כדי האזנה ליצירה.
3. שיחה- איזו תחושה נוצרת מליווי עיקש, מה מטרתו של הליווי, כיצד נוכל תוך כדי רקוד לבטא את המקצב העיקש
4. התנסות תלמידים בנגינת האוסטינטו על כלי הקשה מלודיים (רה- לה –רה2)
4. הוספת כלי נגינה ריתמיים לתבנית האוסטינטו תוך התייחסות להפתעות בדינמיקה, על פי הוראות ניצוח על המורה.
5. האזנה למספר ביצועים כלים וקוליים.

קישורים ליצירה

1. [תווים לפסנתר](#)
2. [ההבנרה מתוך הפרסומת "תרמתי דם"](#)
3. [ההבנרה בבצוע תזמורתי](#)
4. [בבצוע הפלהרמונית של ברליוז](#)
5. [ריקוד ספרדי](#)
6. [הבנרה בבצוע ילדה](#)

משחק לתרגול אוסטינטו :

[איזה יד מנגנת את האוסטינטו](#)

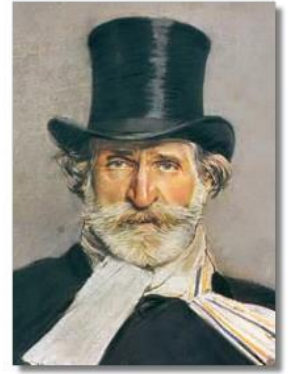

(איזה כיף לנו, איזה כיף!)

"מרש הניצחון"

מתוך האופרה "אאידה"

ג'וזפה ורדי (1813-1901)

עד המלחין

ג'וזפה ורדי נולד באיטליה. כשרונו המוסיקלי החל להתבלט בגיל צעיר. בגיל שתים-עשרה התמנה ורדי לנגן העוגב בכנסייה המקומית, אך למרות כשרונו כמלחין נדחתה בקשתו להתקבל לקונסרבטוריון של מילאנו. ורדי לא אמר נואש והתמיד במאמציו, ובא על שכרו כשנמצא לו פטרון שמימן את לימודיו הפרטיים במילאנו. ורדי בן ה-20 נראה די לבוש מרושל, גוף שדוף ופנים נפולות, אך למרות כל זאת התאהבה בו בתו של פטרונו, שלמדה אצלו פסנתר וזמרה, והשניים נישאו ב-1836.

האופרה הראשונה שלו, "אוברטו", הועלתה בבית-האופרה לה סקאלה, ובעקבותיה הוזמן ורדי לכתוב עוד שלוש אופרות. הראשונה היתה אופרה קומית שנחלה כישלון. כעבור זמן קצר נכתבה "נבוקו", ומיד היתה ללהיט. בזמן הפקתה של נבוקו עברו על ורדי ייסורי נפש קשים: בתוך זמן קצר שכל את שני ילדיו, ואחר-כך את אשתו. רק בתמיכת ידידיו הצליח לעבור תקופה זו, שהיתה הקשה בחייו.

ורדי כתב את האופרות **מקבת** (1847), **ריגולטו** (1851), **לה טרוויאטה** (1853) ו**איל טרובאטורה** (1853). **נשף מסכות** (לאופרה של רומא), **כוחו של גורל** (לאופרה של סט' פטרבורג), **דון קרלו** (שוב לאופרה של פריס) ו**אאידה** (לאופרה של קהיר).

אחרי אאידה (1871) לא כתב ורדי אופרות נוספות במשך חמש-עשרה שנה, אבל ב-1874 הלחין **רקוויאם** שהתקבל בהתלהבות.

בשנות השבעים לחייו חיבר ורדי את שתי האופרות האחרונות שלו, **אותלו** ו**פלסטאף**, יצירות המצטיינות באיזון מושלם בין העלילה, התזמורת, המוסיקה והזמרים. ורדי האריך לחיות עד גיל שמונים ושבע, וכשמת במילנו ב-1901 צפו מאתיים אלף איש במסע ההלוויה שלו. הוא ביקש שלא תושמע מוסיקה בהלווייתו, אולם מישהו בקהל החל לשיר קטע מתוך "נבוקו" ובפזמון הצטרף אליו ההמון במקהלה אדירה.

על היצירה

שנת 1869 מקבל ורדי הצעה שקשה לסרב לה. הפְּדִיב של מצרים מזמין אצלו אופרה לכבוד חנוכתה של תעלת סואץ. ורדי, שבגיל 56 הגיע לשיאים של פרסום ופופולאריות באיטליה, מבקש 20000 דולר עבור היצירה, עוד טרם שכתב תו אחד. הכדיב לא התווכח - הוא שילם את הסכום עבור הזכות להעלות את האופרה בטכס חנוכת התעלה בלבד. כל שאר הזכויות נשארו בידיו. ורדי, שלא רצה לכתוב את היצירה בתחילה, נאלץ להסכים ולקחת על עצמו את המשימה. הוא מעולם לא הצטער על כך.

הליברית לאופרה ריגשה את ורדי עד מאד והוא מצא עצמו משקיע את כל מאודו באופרה המוזמנת. הוא הלחין לה את האריות והדואטים המקסימים ביותר והפך אותה לאופרה המפוארת והגרנדיוזית ביותר שידעה איטליה

עד אז. היא מלאה בסצינות המונים ותרועת החצוצרות שפתחה את הבכורה בקהיר. היא היתה לפיסגת הצלחתו של ורדי אך הוא לא הגיע לקהיר. מאחר והיה שונא הפלגות מושבע הוא לא הגיע לארוע הבכורה. כעבור מספר שבועות הגיע ורדי לבכורה האיטלקית במילאנו ושם חווה את אהבת הקהל הגדולה ביותר בחייו. הוא הרגיש עתה באמת את אהבת עמו.

כך הפכה האופרה "המצרית" של ורדי לאחת האהובות ברפרטואר האופראי וללא ספק לגרנדיוזית שבהן. במצרים מעלים אחת לכמה שנים את האופרה ותמיד הופך האירוע ליוקרתי ומתקשר ביותר. הקשר בין היופי הפרעוני לאקזוטיות המצרית של היום, בצירוף התפאורות, התלבושות וכמובן המוסיקה הנפלאה - כל אלו ממשיכים לרתק את הקהל ולהביאו שוב ושוב ל"אאידה". אפילו השם, אאידה, הפך לנפוץ מאד במצרים של היום.

האופרה מספרת על **אאידה**, בתו של מלך אתיופיה, הנופלת בשבי של **רַדְמָס**, מפקדו החדש של הצבא המצרי, ומגלה שמתחרתה היא הנסיכה **אַמְנֵרִיס**. רדמס מביא את אביה של אאידה כשבוי ואביה מצליח לשכנעה לרמות את אהובה כדי שיסגיר סודות צבאיים. אמנריס מוקיעה את רדמס על מעשיו והוא נידון לקבורה בחיים בפירמידה. אאידה מתגנבת לקיברו והם מתים שמחים, בעוד אמנריס מתייפחת בחוץ.

ניתוח היצירה

סולם – לה במול מג'ור

משקל - 4/4

מפעם – מלכותי

מבנה - A *A

א, א', ב, א' א, א', ב, א'

מערכה שניה - תמונה שניה

בשער העיר תבאי - מרש הניצחון. החיילים השבים מהניצחון של חיילי מצרים על צבא אתיופיה צועדים בסך לפני מלך מצרים. המלך מכריז כי רדמס המפקד של צבא מצרים רשאי לקבל כל שיחפץ. השבויים האתיופיים מגיעים, ביניהם אמונסארו מלך אתיופיה. אאידה ממחרת להתאחד עם אביה מלך אתיופיה, המצרים עדיין אינם מודעים לזהותם האמיתית. אמונסארו מספר למצרים כי מלך אתיופיה נהרג בקרב. האתיופיים מתחננים למלך שיחוס על חייהם, אך המצרים דורשים את מותם. רדמס מבקש מהמלך לחון את האתיופיים, המלך נענה לו. כל השבויים משוחררים למעט אאידה ואמונסארו, המוחזקים כבני ערובה.

א

א'

ב'

הצעות לפעילויות

1. האזנה (תרועות הנפת הדגל, תרועת הצדעה, תרועת העברת הדגל), ומציאת המשותף לשלושת הקטעים
2. איזו תחושה יוצרות התרועות? חגיגיות, מלכותיות, הוד והדר, מישהו חשוב עומד להכנס
3. אלו כלים בדרך כלל מנגנים בתרועות הללו ?
4. האזנה לקטע הפותח את "מארש החתונה"- מנדלסון, ולפתיחה של מרש רדצקי- שטראוס, מה המשותף, מה הם מתארים לדעתכם?
5. הסבר המושג המארש, אופיו ומאפייניו.
6. מאזינים למרש הניצחון מתוך אאידה. האם גם כאן שומעים מרש? תרועת חצוצרות?
7. תקציר האופרה "אאידה"- ורדי. ומקומו של מרש הניצחון בסיפור
7. הוספת תבנית מקצב אוסטינטו :
8. הוספת תזמור לכל המרש. במשפטים א, א' יקישו התלמידים את תבנית האוסטינטו על תיבות סיניות. במשפט ב, יקישו בחצאים בלבד על השליש או תוף מרים.
9. המבנה: א, א', ב, א חוזר פעמיים כשבפעם השניה במודולציה ובעוצמה חזקה יותר
10. תנועה במרחב. לצעוד על פי הפעמה ובתחילת משפט לשנות כיוון הליכה. אפשרי במשפט השני ללכת בחצאי הליכה הצידה.
11. ניתן להוסיף ליווי במטלופונים (צלילי לה במול, מי במול, סי במול)

[illegible]

קישורים ליצירה

1. בבצוע המטרופולין אופרה
2. פסטיבל בשבדיה
3. תרשים עוצמה (החל מ 2:30)

"פיציקטו"

מתוך הבלט "סילביה"

ליאו קלמנט פיליבר דליב (1836-1891)

על המלחין

המלחין דליב נולד חי ופעל בצרפת. הוא למד מוזיקה בקונסרבטוריון של פריז והיה תלמידו של אדולף אדם. בגיל 27 התקבל למשרת נגן-ליווי באופרה של פריז ולאחר מכן התמנה למנצח על מקהלת האופרה. יצירותיו הנודעות ביותר הן הבלטים "קופליה" – שחברה בשנת 1870, "סילביה" – שחברה בשנת 1876. צייקובסקי התפעל מהיצירה "סילביה" וטען שהיא טובה מ"אגם הברבורים" שלו, ושאלו הכיר את היצירה קודם לפרסום "אגם הברבורים", לא היה מפרסם אותה כלל...

הבלט "סילביה"

היצירה כתובה כבלט בשלוש מערכות. הכוריאוגרפיה הראשונה לבלט חברה על ידי לואיס מרנטה. "סילביה" סיפור העלילה הוא סיפור אהבה אמינטה, רועה צאן תמים מאוהב בסילביה, שהיא הנימפה של האלה דיאנה. סילביה הסוררת דחתה את אהבתו כפי שדחתה גם את אהבתו של אוריון, הצייד השחור. כאן מתערב ארוס, אל האהבה. הוא פוגע בחיצו נושאי האהבה בסילביה בדיוק בשעת עימות בינה לבין אמינטה. מרגע זה פורחת אהבתה לאמינטו וכעת אהבתו לה עומדת למבחן. אוריון חוטף את סילביה והיא נחלצת ממנו בעזרתו של ארוס, המחזיר אותה לאמינטה. דיאנה רוגזת תחילה על כך שהנימפה שלה, שתמיד עמדה לשירותה, אינה שומרת לה אמונים אך בסופו של דבר סולחת לה ומעניקה את ברכתיה לנישואי סילביה ואמינטה.

מבנה היצירה

פתיחה A B A

פתיחה א א'ב א' ג ג' ג' ג' א

מאפייני היצירה:

שימוש מרובה בפיציקטו

שימוש בהאטה ובהאצה הדרגתיות

שימוש בהגברת עוצמה והחלשת עוצמה (=קרשנדו- דימינואנדו)

ניגודיות בין חלק א' בפיציקטו (=נגינה בפריטה) בכלי הקשת לחלק ב' בלגטו בחליל

את היצירה המלחין כתב ראשית לפסנתר ואחר כך תזמר אותה

חלק א' מנוגן בכלי מיתר בצלילים קצרים וקופצים – סטקטו כשהכנורות צובטים את המיתרים ולא מנגנים בעזרת הקשת- בפיציקטו.

כמעט כל פסוק **בחלק א'** מסתיים בשני צלילים מודגשים שאינם צלילים סמוכים אלא מרוחקים זה מזה ותמיד קופצים בעלייה. **בחלק א'** הפסוקים אינם זהים באורכם.

חלק ב' מאופיין בסולו חליל שמנגן בלגטו מלא ומלווה בכלי המיתר שמנגנים עדיין בפיציקטו.

מושגים נלמדים:

פיציקטו

א-ב-א

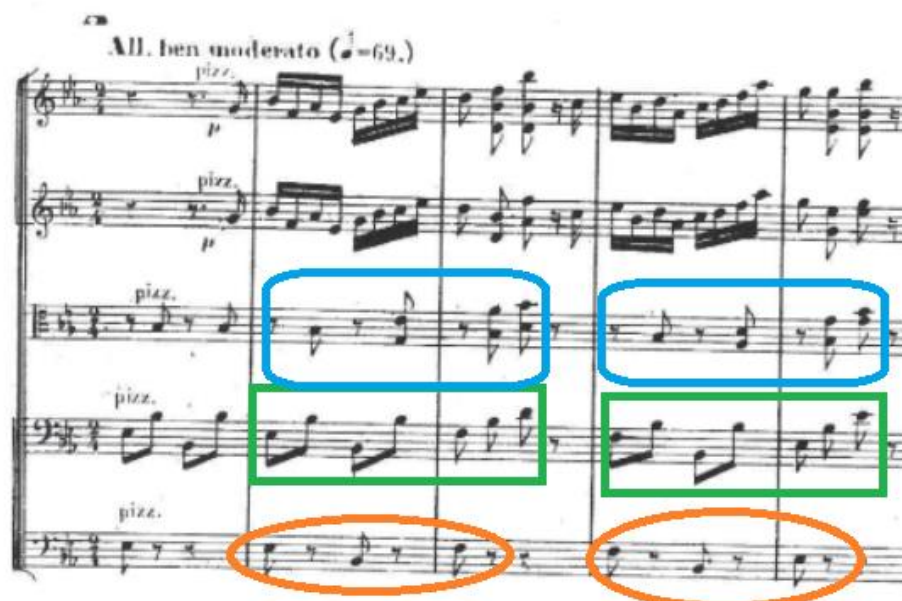
אוסטינטו

ניגודיות

א-סימטריה

הצעות לפעילויות:

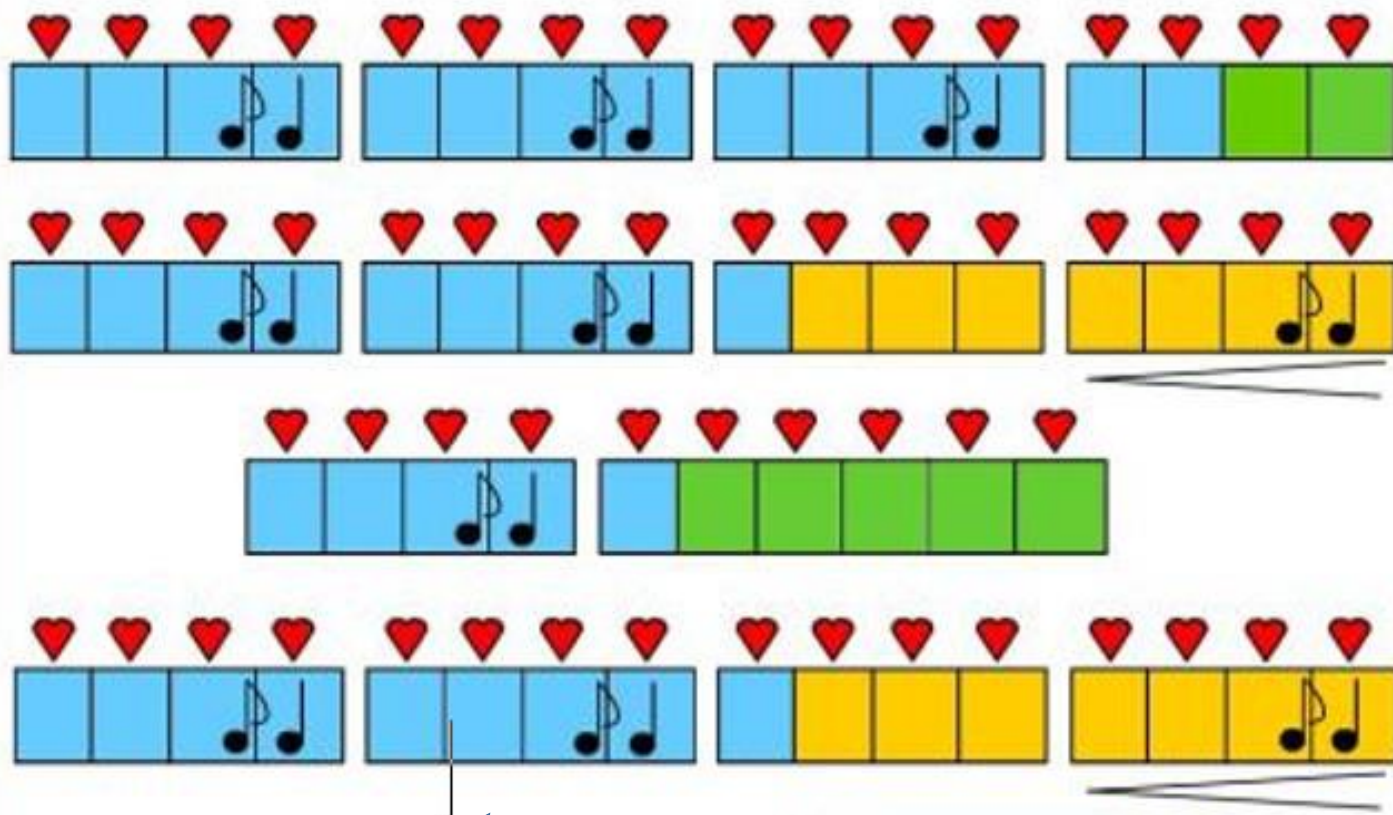
1. המורה מקישה שתי מחיאות תוך כדי אמירה בקול של מילים בעלות שתי הברות- ש-לום, כי-תה, ש-נה, טו-בה, הי-ום, נל-מד, רי-קוד, ח-דש.....
2. הילדים מתבקשים למצוא מילים נוספות
3. במנגינה החדשה מסתתר המקצב שכעת הקשנו. שימו לב היכן הוא נמצא, הזהרו, הוא קצת משגע אותנו ולא תמיד הוא באותו מקום.
4. תוך כדי האזנה הילדים יקישו את שני הצלילים הבולטים בסוף המשפט.
- חלק ב (תוך כדי האזנה) נבקש מהילדים להמציא תנועות, חלק א' חוזר עם המחיאות.
5. האזנה עם תנועה במרחב. הילדים מתפזרים במרחב ומתבקשים להגיב בתנועה רק לסופי הפסוק המודגשים. בחלק ב – תנועה חופשית
6. האזנה עם נגינה- קבוצה אחת בכלי הקשה מעץ המנגנים רק שני צלילים מודגשים והשניה בשליש או פעמונים במנגינת חלק ב'
7. על פי רעיון של בתיה שטראוס ז"ל: קופסאות של מעדן חלב עליהן מותחים גומיות. אפשר לחבר גם "זנב" המורכב מסרטים צבעוניים. כל ילד קבל "כלי פריטה" עליו הוא מנגן (פורט) בזמן המתאים בסופי פסוק בחלק א בפיציקטו, ובחלק ב' מניע את הכוס כך שהסרטים יוצרים תנועה בלגטו.
8. הוספת תבניות אוסטינטו בכלי הקשה שונים

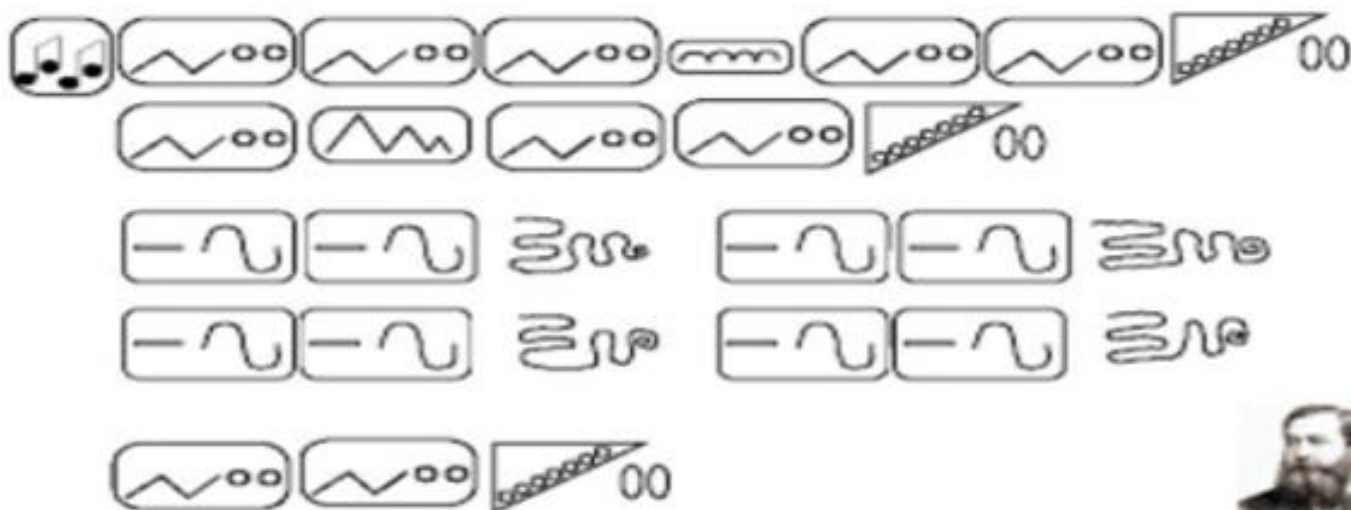
1. אליפסה כתומה – שליש
2. מלבן ירוק – מקלות מעץ
3. מלבן כחול – תיבה סינית

פרטיטורות גרפיות

Introducción → A → B → A

Plim Plim

קישורים ליצירה

1. "פיציקטו" מתוך הבלט "סילביה"
2. תנועה+תזמור (גומיה על כוס- בתיה שטראוס)
3. מעקב אחר התיווי הגרפי
4. אנימציה
5. תזמור בכלי גוף בעריכת אפרת סרברו
6. סרט מצויר
7. תנועה עם גומי

"הברבור"

מתוך "קרנבל החיות"

קמיל סן סנס (1835-1921)

על המלחין

קמיל סן-סנס נולד בפריס וקיבל את חינוכו מאמו. הוא החל ללמוד מוסיקה בגיל צעיר ובטרם מלאו לו שלוש, חיבר קטע ראשון לפסנתר. בגיל שבע החל לקבל שיעורי הלחנה ועד מהרה התפרסם בפריס כילד פלא. ב-1846 ניגן סן-סנס קונצ'רטי לפסנתר של מוצרט ובטהובן וכהדרן הציע לנגן בעל-פה כל סונטה לפסנתר של בטהובן לפי בחירת הקהל.

ב-1848 החל סן-סנס ללמוד בקונסרבטוריון פריס וזכה בפטרונותם של מלחינים כרוסיני, גונו, ליסט וברליוז, שהתרשמו מכשרונו המזהיר. שנות ה-60 של המאה ה-19 היו כנראה התקופה המספקת והיצובה ביותר בחייו של סן-סנס, והוא עשה לעצמו שם גדול כמלחין וכפסנתרן וירטואוז. בסך-הכול כתב סן-סנס חמישה קונצ'רטי לפסנתר המביעים הלכי-רוח שונים - חניני, לירי, קפריזי או הרואי, ובמקרה של הקונצ'רטו מס' 4, באופן חריג לגביו, אפילו טראגי.

בין 1861 ל-1865 עבד סן-סנס בבית-הספר נידרמאיר. עם תלמידיו שם נמנה המלחין גבריאל פורה, שהיה לידידו הקרוב. הוא היה ממקימי "החברה הלאומית למוסיקה", שמטרתה היתה לקדם יצירות של מלחינים צרפתים. ב-1875 התחתן סן-סנס עם צעירה שגילה היה מחצית מגילו, אך נישואיהם נמשכו פחות משש שנים, ונראה שבין הגורמים לפירוד היו מזגו הסוער של סן-סנס ואכזבתם של בני-הזוג מכך שנותרו חשוכי-ילדים (שני הילדים שנולדו להם מתו בינקותם).

בשנות ה-70 וה-80 של המאה ה-19 כתב סן-סנס כמה מיצירותיו הטובות והטיפוסיות ביותר, ביניהן האופרה שמשון ודלילה (1877), הסימפוניה מס' 3 ("לעוגב") וקרנבל החיות (1886).

סן-סנס עשה את שנותיו האחרונות בסוירים באירופה ובארצות-הברית, ומת ב-1921. במכלול היצירות שהותיר אחריו מתגלה אהבתו לסדר, לבהירות ולדיוק וכן בולטת בו אותה תכונה מלבבת וצרפתית במובהק - הקסם המלודי.

על היצירה "קרנבל החיות"

קרנבל החיות היא יצירה מוסיקלית בת 14 פרקים ובה אוסף דיוקנאות מוסיקליים של בעלי-חיים שונים - בהם מינים מוכרים יותר, כמו "הברבור" המפורסם לצ'לו, וצפויים פחות, כגון "מאובנים" ו"פסנתרנים". היצירה "קרנבל החיות" נכתבה כמהתלה פרטית, וסן-סנס אסר על ביצועו בימי חייו, פרט לפרק "הברבור" שפורסם במהלך חייו. צחוק הגורל הוא שדווקא יצירה זו הבטיחה לו את פרסומו בימינו.

"הברבור" מתוך "קרנבל החיות" קמיל סן סנס

תכונות בולטות

1. יצירה המבוצעת על ידי צ'לו ושני פסנתרים.
2. אופי שלו ורגוע.
3. פיסוק מאוד ברור.
4. לגטו רך מתחילת הקטע ועד סופו.
5. מרקם הומופוני וניגוד בין המלודיה המנוגנת על ידי הצ'לו ובין הליווי המנוגן על ידי שני פסנתרים.
6. מנגינה שירית עם תנועות מלודיות ברורות וארוכות (כצוואר הברבור).
7. תנועה מלודית קבועה בליווי. שינויים רק בהרמוניה.
8. מושגים מוסיקליים בולטים: לגטו, פיאנו, פיסוק, קרשנדו, תנועה מלודית עולה ויורדת.

הצעות לפעילויות

1. האזנה ליצירה והבחנה בכלי הנגינה המבצעים אותה.
2. מי מנגן את המנגינה הראשית?
3. איזה כלים מנגנים את הליווי?
4. האזנה נוספת והבחנה בפיסוק וסימונו על ידי תנועות ידיים. משפט ראשון בלגטו ביד ימין ומשפט שני בלגטו ביד שמאל.
5. מהו הסיפור המסתתר מאחורי הצלילים?
6. מה אופיו של הקטע? האם יש בו שמחה? עצב? עליזות? מתח?
7. הקשיבו למוסיקה ונסו לחבר סיפור משלכם.
8. המוסיקה מתארת בעל חיים. האם לדעתכם הוא חי במים, באוויר או ביבשה?
9. המוסיקה מתאימה לתאר בעל חיים שהולך על שתיים, ארבע, שט, זוחל או עף?
10. מה יש במנגינה שגורם למאזין להרגיש את תנועתו האצילית של הברבור?
11. התייחסות לעוצמה: שקטה? חזקה? משתנה?
12. התייחסות למנעד: גדול? קטן? (לעיתים תלמידים מבלבלים בין מנעד קטן ומנגינה שקטה. חשוב להבהיר את ההבדלים בין המושגים ולהראות שלעיתים יכולה להיות מנגינה במנעד קטן בעוצמה מאוד חזקה ולהיפך).
13. האזנה תוך חיקוי תנועות צווארו וראשו של הברבור.
14. המחשת תנועת הגלים בתנועות ידיים, בכל הגוף בעזרת מטפחות או סרטים.
15. ציור בצבעים.

קישורים ליצירה

1. רקדנית בלט הברבור
2. יו יו מה בצילו ופסנתר
3. בבצוע תזמורתי נבל וצ'לו
4. קטע בלט
5. האזנה ומעקב אחר התווים

"ולס הפרחים"

מתוך הבלט "מפצח האגוזים"

פיוטר איליץ' צ'ייקובסקי (1840-1893)

צ'ייקובסקי היה מגדולי המלחינים של רוסיה, ונחשב לאחד המלחינים החשובים ביותר של התקופה הרומנטית,

הלחין שלושה בלטים: "אגם הברבורים" 1877

"היפיפייה הנרדמת" 1890

"מפצח האגוזים" 1891-1892

שלושת הבלטים מבוססים על סיפורי אגדות, ובכל אחד מהם כוחות האור נלחמים בכוחות החושך, ומנצחים אותם.

על היצירה

בקצב הוואלס

סולם - רה מז'ור

משקל - 3/4

מבנה - קודה – A' – B – A →

אמנם בספור של "מפצח האגוזים", לא מוזכרים פרחים, אולם צ'ייקובסקי הלחין בסיום הסוויטה את ולס הפרחים משום שהפרחים מסמלים חגיגות, עליזות ושמחה. הולס היה "מלך הריקודים" במאה ה-19. הולס מתחיל בקטע ארוך- סולו של נבל.

אחרי הפתיחה, נשמעות מנגינות שונות החוזרות על עצמן, כל מנגינה הינה עצמאית ושונה וקודמתה.

פרח 1

פרח 2

פרח 3

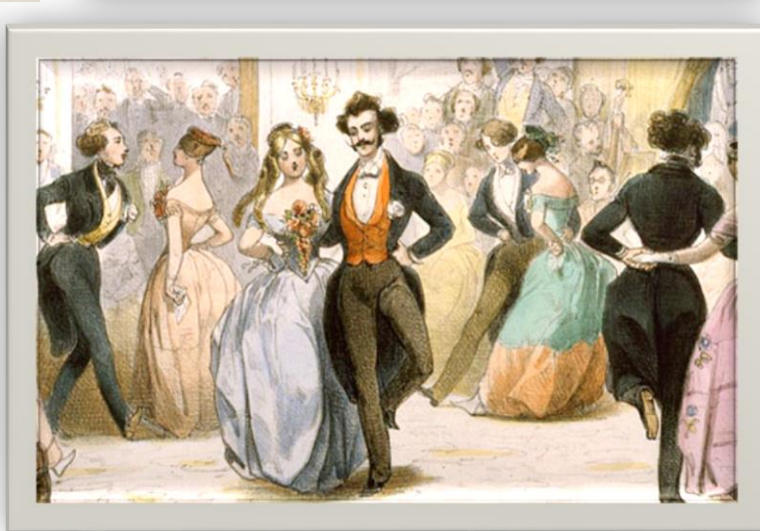

פרח 4

ולס: ריקוד שמקורו בגרמניה, ריקוד סלוני במשקל שלושה רבעים. בצורתו העיקרית: ריקוד זוגות. הולס נעשה אופנתי לראשונה בווינה בשנות השמונים של המאה ה-18, ומשם התפשט למדינות נוספות. הולס הוא ריקוד רגוע ושקט ולכן נחשב גם רומנטי.

הצעות לפעילויות

1. התבוננו בתמונות מה משותף ביניהם
2. האזנה למספר קטעים קצרים ובחירת הקטע המתאים לריקוד ולס
3. הסבר על הולס: ריקוד סלוני בקצב של שלושה רבעים. בצורתו העיקרית הריקוד נעשה בזוגות. הוואלס נעשה אופנתי לראשונה בווינה בשנות השמונים של המאה ה-18, ומשם התפשט למדינות נוספות בשנים שלאחר מכן.

4. האזנה לפתיחה של היצירה- ולכלי המיוחד הנבל.
5. נתבונן בתמונת הנבל. נשוחח קצרות על מבנה כלי הפריטה. נספר בקצרה על המלחין פ. א. צ'ייקובסקי שחיבר את היצירה לבלט על פי הסיפור "מפצח האגוזים".
6. ציור גרפי של ארבעה פרחים שונים בצבעים שונים על הלוח.
7. התאמת הפרח למנגינה.

קישורים ליצירה

1. בצוע תזמורתי בניצוחו של דניאל ברנבויס
2. ולס הפרחים- ברבי סרט מצויר
3. בלט – ולס הפרחים
4. קטע בלט- ולס הפרחים
5. ולס הפרחים- וולט דיסני
6. ולס הפרחים- תמונות פרחים
7. מראה – בלה מינץ
8. כתבה בעיתון הארץ- כך נכתב "מפצח האגוזים"

בִּקְרָא שֶׁל זָהָב

מילים : שמשון חלפי

לחן : נורית הירש

אֵיזָה בִּקְרָא שֶׁל זָהָב
מִתְפַּרֵּץ אֶל מַעוֹנִי
וְאַנְקוֹר קָטָן, וְאַנְקוֹר שׁוֹבֵב,
מְנַקֵּר אֶת חֲלוֹנִי...

לוּ נִתַּן לִפְרֵשׁ כָּנָף,
לִפְרֵשׁ כָּנָף לַעוֹף עִם הַיּוֹנִים
אֶל אֶרֶץ הַכְּנַסִּיּוֹת,
לְצַלֵּל בַּפַּעֲמוֹנִים.
לָה לָה לָה לָה...

אֵיזָה בִּקְרָא שֶׁל זָהָב...

לוּ נִתַּן פֶּה לְאַסֹּף
אֶת כָּל הַצְּפוּרִים שֶׁבַּגִּנִּים
וְלִפְרֹץ עִמּוֹ בְּשִׁיר,
שִׁיר שֶׁל אֶלֶף נְגוּנִים.
לָה לָה לָה לָה...

אֵיזָה בִּקְרָא שֶׁל זָהָב...

לוּ נִתַּן בְּמַעוֹנִי,
נִתַּן לְכֹלֵא אֶת בִּקְרָא הַזֶּהָב
וְלִמְחֹק מִזְכָּרוֹנִי
אֶת הַחֹרֶף וְהַשֶּׁתָּו.
לָה לָה לָה לָה...

אֵיזָה בִּקְרָא שֶׁל זָהָב...

לוּ לִמְחֹק אֶת הַסְּפָרוֹת,
נִתַּן לִמְחֹק מִכָּל הַשְּׁעוֹנִים
וְלִמְשֹׁךְ אַחֲרָנִית
אֶת גִּלְגָּל כָּל הַשָּׂנִים.
לָה לָה לָה לָה...

אֵיזָה בִּקְרָא שֶׁל זָהָב
מִתְפַּרֵּץ אֶל מַעוֹנִי
וְאַנְקוֹר קָטָן, וְאַנְקוֹר שׁוֹבֵב,
מְנַקֵּר אֶת חֲלוֹנִי,
מְנַקֵּר אֶת חֲלוֹנִי.

בוקר טוב
מילים: אברהם שלונסקי
לחן: דובי זלצר

קהל נכבד ברגע זה
מתחיל סיפור המחזה
וזה הרגע לגלות
את הנפשות הפועלות

כלומר מה שמו של כל שחקן
ולמה הוא מופיע כאן
אבל ברמז - רק קורטוב
ועם תוספת - בוקר טוב

זה אלמוני הוא - בוקר טוב אלמוני
בוקר טוב, בוקר טוב
וזה פלמוני הוא - בוקר טוב פלמוני
בוקר טוב, בוקר טוב

כך מהחל ועד כלה
ואיך אומרים זאת: וכולי ...
כי כל היתר איך ומה
את זה תראו על הבמה

אני אשר על הארמון
לכן קוראים לו "שר ארמון"
בוקר טוב שר ארמון
בוקר טוב, בוקר טוב

אני אשר על האוצר
לכן קוראים לו "שר אוצר"
בוקר טוב שר אוצר
בוקר טוב, בוקר טוב

אני טוחן הכפר - לכן
פשוט קוראים לו "הטוחן"
בוקר טוב לטוחן
בוקר טוב, בוקר טוב

אני בתו... אשר לכן
פשוט קוראים לה "בת טוחן"
בוקר טוב בת טוחן
בוקר טוב, בוקר טוב

ואנוכי החדרונית
ואנוכי החצרונית
בוקר טוב חדרונית
בוקר טוב חצרונית
בוקר טוב בוקר טוב

ואנוכי הוא הו הי הי
ומי יודע מהו שמי ?
שמו המפורש של הו הי זה
הוא - שששששש.. סוד כמוס במחזה

בוקר טוב סוד כמוס
בוקר טוב בוקר טוב

בוקר טוב לקהל - בוקר טוב
נסתלק ונשוב בקרוב

ועכשיו כלי זמר וחיצרוץ
בשרו בואו של מלך עוץ

אני שולט בארץ עוץ
על כן קוראים לו "מלך עוץ"
בוקר טוב מלך עוץ
בוקר טוב, בוקר טוב

בוקר טוב, בוקר טוב
בוקר טוב, בוקר טוב

על המחזה

עוץ לי גוץ לי (במקור בגרמנית, Rumpelstilzchen: רומפֶּלְסְטִילְצֶכֶן; תורגם לעברית גם כפליגמד או אלדד ומידד בעור אחד (היא אגדת עם גרמנית שהתפרסמה לראשונה בקובץ המעשיות שנאספו על ידי האחים גרים בשנת 1812 בשנת 1965 כתב אברהם שלונסקי מחזה לילדים בשם "עוץ לי גוץ לי", שפירושו "תן לי עצה, גמד שלי", המבוסס על האגדה של האחים גרים. בתרגומים אחרים לעברית ניתן לדמות הראשית השם "פליגמד" וכמו כן ניתן לו השם "שום שם אין לי". בגרסתו של שלונסקי, הפך הסיפור להומוריסטי ולא אפל ומפחיד כמו באגדה המקורית. כל המונולוגים והדיאלוגים כתובים בחרוזים וכוללים משחקי לשון מתוחכמים ומשלב גבוה של עברית, ושימוש בביטויים רבים מן המסורת תוך היפוך משמעותם, וביניהם האיסור לומר את השם המפורש. המוזיקה נכתבה על ידי דובי זלצר

המלחין דובי זלצר העיד על מרכיבי הצלחתו של המחזה:

"למרות שאני בדרך כלל צנוע, אני חושב שיש חשיבות גדולה, מאד גדולה, למוזיקה היות שזה מנגינות שאחרי 50 שנה עדיין נשמעות צעירות ורעננות, ובלי שום ספק לטקסט הגאוני והשובבי של שלונסקי. אני מניח שבפעם הראשונה הייתה הצלחה גדולה גם הודות לבימוי. גם לא צריך לשכוח שזה היה הקאסט החלומי ביותר שיכול היה להיות בהיסטוריה של התיאטרון העברי... זה התותחים הכבדים של אז של תיאטרון הקאמרי. זה מה שאני מנסה לומר, שבמחזמר זה מן זרם של שיתוף פעולה בין מוחות, של יצירה. אי אפשר לומר בגלל המוזיקה או בגלל הטקסט או בגלל הבימוי. כל הדברים יחד מביאים להצלחה ענקית."

ספור העלילה

מעשה במלך המחפש אישה אשר תוכל לנהל את משק הבית ולהשיב את האיזון הכלכלי בממלכה, שאבד בעקבות התרוקנות אוצר ממלכתו והבזבז הרב. הטוחן המקומי קופץ על המציאה ומודיע למלך כי בתו מסוגלת להפוך קש לזהב. המלך כולא את בת הטוחן בחדר מלא בהררי קש שניצבים בו כישור ופלך, ומצווה עליה לטוות זהב עד הבוקר, ואם לא תצליח – תוצא להורג. לעזרת העלמה בא שדון קטן, "עוץ לי גוץ לי". השדון, מתברר, ניחן ביכולת להפוך קש לזהב; אך הוא מתנה את עזרתו לבת הטוחן בתשלום. פעמיים עולה בידה בת הטוחן להגיע עמו להסכם – אולם בלילה השלישי (והאחרון) אין לה יותר מה לתת לו; אז מבקש מתנה "אחרת" – על בת הטוחן יהיה לתת לו את הילד הראשון שייוולד לה. העלמה מסכימה, נישאת למלך ושוכחת מן העסקה שהתחייבה לה. אך עוץ לי גוץ לי לא שכח את העסקה: לאחר שנולד ילדה הראשון של המלכה, חוזר השדון במטרה לקבל את חלקו. בת הטוחן מתחננת כי לא ייקח את ילדה, ועוץ לי גוץ לי מסכים לוותר – בתנאי שתצליח לגלות את שמו בתוך שלושה ימים. אחד משליחי הארמון שומע את השדון שר לעצמו ובתוך כך חושף את שמו (או בגרסה אחרת שבת הטוחן בעצמה הולכת ליער ושומעת את השדון, ואז מעמידה פנים שהיא אינה יודעת). ואז בת הטוחן מגלה זאת לשדון, והוא מתפוגג באוויר (או בגרסה אחרת רוקע ברגלו ברצפה הנפערת ובולעת אותו).

קישורים ליצירה

1. אריק לביא - מתוך עוץ לי גוץ לי
2. עוץ לי גוץ לי – הקאמרי הצגה חדשה
3. עומר אדם בפרסומת לאינטרנט
4. סטודיו קלאצ' - מצויר